

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Kultuurhariduse osakond
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava

Kristiin Vink

**SUHTLUSPÄDEVUSE ARENDAMINE ÜLDHARIDUSKOO LIS
GÜMNAASIUMI ASTMES
SUURE-JAANI GÜMNAASIUMI NÄITEL**
Lõputöö

Juhendaja: Allan Kährik, MA, lektor

Kaitsmisele lubatud:.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE KÄSITLUS SUHTLUSPÄDEVUSEST NING ÕPETAJA JA ÕPILASE ROLLIST SELLE ARENDAMISEL	6
1.1 Suhtluspädevuse mõiste ja olemus	6
1.2 Suhtluspädevuse arendamine ja õppemeetodid koolis	10
1.3 Õpetaja roll suhtluspädevuse arendamisel.....	13
1.4 Õpilase roll suhtluspädevuse arendamisel.....	17
2. UURING JA TULEMUSED	19
2.1 Andmekogumismeetod ja valim.....	20
2.2 Uuringu tulemused	21
2.2.1 Suhtluspädevuse arendamine õpetajate vaates.....	21
2.2.2 Suhtluspädevuse arendamine õpilaste vaates.....	26
2.3 Järeldused.....	31
KOKKUVÕTE.....	34
KASUTATUD KIRJANDUS	36
LISAD	38
Lisa 1. Gümnaasiumi riiklikus õppekavas välja toodud üldpädevused.	38
Lisa 2. Küsimustik õpetajatele.	41
Lisa 3. Küsimustik õpilastele.	44
SUMMARY	47

SISSEJUHATUS

Sooritades Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia praktikaid, töötades koolikeskkonnas ja töömalevates, olen kokku puutunud väga paljude erinevate inimestega – nii noortega, noorsootöötajatega, lapsevanematega kui ka õpetajatega. Oma kogemuste omandamise käigus olen kohanud palju inimesi, kellel puuduvad väga head või kõrged suhtlemisoskused. Õpilaste suhtluspädevuse arendamise puhul üldhariduskoolis on üheks arendajaks õpetaja. Kui palju aga tegelevad õpetajad enda hinnangul ja ka õpilaste hinnangul koolis õpilaste suhtluspädevuse arendamisega?

Minu lõputöö teemaks on „Suhtluspädevuse arendamine üldhariduskoolis gümnaasiumiastmes Suure-Jaani Gümnaasiumi näitel“. See tähendab seda, et minu põhiliseks huviks on uurida ühe konkreetse üldhariduskooli gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste arvamust ühe konkreetse üldpädevuse arendamise kohta.

Sellise teemavaliku tegin seetõttu, et oma seminaritöö kirjutasin teemal „Suhtluspädevuse arendamine üldhariduskoolis Tallinna Mustamäe Gümnaasiumi näitel“. Minu seminaritöö eesmärgiks oli välja selgitada Tallinna Mustamäe Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamine gümnaasiumiastme õpetajate arvates. Seega olid tähelepanu all vaid õpetajad ning nende arvamused. Kahjuks jäi minu seminaritöös soovitud adekvaatne ja usaldusväärne tulemus saavutamata, sest kogu valimist, 31st õpetajast, vastas minu koostatud küsimustikule vaid 10. Seega soovin oma lõputöös keskenduda põhjalikumalt oma töö probleemile ning saada usaldusväärsemaid tulemusi.

''Lisaks on sellise teemavaliku põhjenduseks see, et mind ennast huvitab gümnaasiumiaste kõige enam ning eelkooliealistele ja põhikooli kõigile kolmele kooliastmele on üldpädevuste kohta eestikeelset teoreetilist materjali piisavalt, aga gümnaasiumiosa on kahjuks vähem kaetud'' (Vink 2017, lk 3). Olen teadlik, et tänu TÜ Pedagogicum'i eestvedamisel toimuva üldpädevuste arendamise töörühmade tööle on mõne aja pärast oodata ka gümnaasiumiastme kohta eestikeelset materjali.

Minu lõputöö võiks kasulik olla õpetajatele, kes puutuvad igapäevaselt oma töös kokku üldpädevustega ning sealjuures ka suhtluspädevusega ning selle arendamisega.

Minu uurimuse **probleemiks** on: Kuidas arendavad enda arvates gümnaasiumiastme õpetajad õpilaste suhtluspädevust Suure-Jaani Gümnaasiumis ning kuidas õpilased ise oma õpetajate tööd suhtluspädevuse arendamisel kogevad?

Lõputöö **eesmärgiks** on välja selgitada Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamise viisid gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste enda arvates. Eesmärgi saavutamiseks leian vastused järgnevatele **uurimisküsimustele**:

- Missuguseid eesmärke seavad Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajad suhtluspädevuse arendamiseks?
- Milliseid meetodeid kasutavad Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajad õpilaste suhtluspädevuse arendamiseks?
- Kuidas hindavad Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilased õpetajate panust suhtluspädevuse arendamisel?
- Kuidas toimub Suure-Jaani Gümnaasiumis õpilaste suhtluspädevuse arengu tagasiside?

Vastuste leidmiseks uurimisküsimustele viin läbi ankeetküsitluse Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajate ja õpilaste seas. Valimisse kuuluvad 10 kõnealusel koolis õpetavat õpetajat ja 51 selle kooli õpilast. Minu töös on tegemist mugavusvalimiga.

Eesmärgini jõudmiseks annan teoreetilise ülevaate õpilaste suhtluspädevuse arendamisest üldhariduskoolis ja õpetaja ja õpilase rollidest nende arendamisel. Töö

teises osas annan ülevaate Suure-Jaani Gümnaasiumis läbi viidud küsitluse tulemustest.

Minu lõputöö koosneb sissejuhatusest, põhiosast, kokkuvõttest, kasutatud materjalide loetelust, lisadest ning inglise keelsest kokkuvõttest.

1. TEOREETILINE KÄSITLUS SUHTLUSPÄDEVUSEST NING ÕPETAJA JA ÕPILASE ROLLIST SELLE ARENDAMISEL

1.1 Suhtluspädevuse mõiste ja olemus

Selleks, et mõista paremini suhtluspädevuse kohta kirjutatud ja seda käesolevat tööd, on kõigepealt vaja teada mida tähendab pädevus, mis on suhtlemine, mis on suhtluspädevus ning kuidas on suhtluspädevus teiste üldpädevustega seotud.

Eesti Keele Instituudi haridussõnastiku järgi on vastab sõnale pädevus veel kaks sõna. "Pädevus, kompetentsus, kompetents: asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas tulemuslikult toimida. Märkus: Sõna kompetents kasutamine 'pädevuse' tähenduses on Emakeele Seltsi keeleteimkonna mõõndus juunis 2012. (Haridussõnastik, s.a)

Suhtlemine ehk kommunikatsioon on dünaamiline protsess mida inimesed kasutavad selleks, et vahetada mõtteid, kogemusi, emotsioone, tundeid või mõista olukordi läbi erinevate võimaluste. Suhtlemisel on vähemalt kaks osapoolt, kes vahetavad, otsivad või jagavad omavahel informatsiooni. (Lowrie & Higgs 2010, lk 12-13)

Kuigi suhtlemist võib pidada inimsuse üheks suurimaks saavutuseks, ei ole tihtipeale keskmine inimene just eriti osav suhtleja. Kui inimeste suhtlemisoskused on nõrgad või koguni puudulikud, jäävad inimesed üksikuks ja hoiavad pigem omaette, sest väldivad olukordi, kus peavad teiste inimestega suhtlema. Sellises olukorras kannatab kindlasti selle inimese töö või kooliõpingud. Lisaks sellele võib veel juhtuda, et jääme ilma oma sõpradest, kaasadest või lastest. Siiski on aga igas vanuses inimesel võimalik õppida teatud suhtlemisoskusi isegi siis, kui ta on võtnud omale

kaitsehoiaku. Erinevate suhtlemisoskuste õppimine aitab inimesel kaotatud suhteid taastada ning parandada tööalast kompetentsust. (Bolton 1979, lk 29)

Dell Hymes (1972) toob välja laste suhtlemise arenemise kohta selle, et tavaliselt kui laps alles areneb ja õpib suhtlema, siis ta mitte ei õpi ainult lauseid grammatiliselt korrektselt koostama, vaid ka õigeid sõnu ja väljendeid kasutama. Ta õpib selgeks, millal on sobilik rääkida ja millal mitte, samuti ka millest, kellega, kus või kui palju rääkida. Ehk kokkuvõtvalt võib öelda, et lapsed õpivad suhtlema kuulates, vaadates ja matkides teisi. (lk 277)

Hymes'i järgi on suhtlemispädevusel neli komponenti, mida arendades võib inimene jõuda suurepäraseks suhtlejaks ja suhtlemispädevuse valdajaks. Need neli komponenti on:

- 1) lingvistiline kompetents, mis hõlmab endas sõnade, grammatika ja õigekirja oskust, samuti ka häälduste teadmist ja oskust.
- 2) sotsiolingvistiline kompetents, mille alla käib näiteks keele kasutamise reeglite tundmine ja korrektne kasutamine. Selle alla käib ka teadmine, mis mõnes teises kultuuris on tabu ja millised on viisakusreeglid.
- 3) diskursuse kompetents, mis hõlmab teadmisi sellest kuidas koostada kirjalikke või suulisi tekste. Lisaks hõlmab see endas sõnade, väljendite ja lausete korrektsesse järjekorda panemist, et nendest saaksid normaalsed ja korrektsed tekstid, luuletused, artiklid, sõnumid jne.
- 4) strateegiline kompetents aitab ära tunda ja parandada erinevaid keelelisi vigu, mis võivad enne, pärast või suhtlemise ajal tekkida. Näiteks kui keegi ei tea mõnda konkreetset sõna, siis see kompetents aitabki tal lauset ehitada ümber nii, et ta ei peaks seda sõna kasutama, kasutades parafraseeringut või siis enne lause koostamist selle sõna järele küsida. (Ralby, *s.a*)

Ühiskonnas hästi hakkamasaamise aluseks hea suhtlemisoskus. Hea suhtlemisoskus on tähtis kõikides eluvaldkondades ning sellepärast on ka oluline, et suhtluspädevust arendataks koolides juba varasest east alates. Riiklikus õppekavas on suhtluspädevus välja toodud ühena kaheksast üldpädevusest, mis tähendabki seda, et suhtluspädevus

on väga oluline ning selle arengut tuleb koolis süstemaatiliselt toetada. (Soodla, Puksand, Luptova 2015, lk 147)

''Suhtluspädevust defineeritakse üldiselt kui teadmisi ja oskusi keelevahendite kasutamisest kuulamisel, lugemisel, rääkimisel ja kirjutamisel sõltuvalt keskkonnast ja suhtluseesmärkidest'' (Soodla, Puksand, Luptova 2015, lk 147).

Gümnaasiumi Riikliku Õppekava (edaspidi GRÕK) tähenduses on pädevus ''teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas loovalt, ettevõtlikult, paindlikult ja tulemuslikult toimida ning on oluline inimeseks ja kodanikuks kujunemisel. Pädevused jagunevad üld- ja valdkonnapädevusteks. Üldpädevused on aine- ja valdkonnaülesed pädevused. Üldpädevused kujunevad õppeainetes taotletavate õpitulemuste kaudu, aga ka läbivate teemade käsitlemise kaudu ainetundides, tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist toetavad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli, kodu ja kogukonna koostöös. Pädevuste kujundamist kirjeldatakse kooli õppekavas''. (GRÕK 2014. § 4)

2014 aasta gümnaasiumi riiklikus õppekavas on kirjeldatud kaheksat üldpädevust, mille arengut läbivalt kogu õppes ja kõigi õpetajate poolt toetada tuleb. Kõigi üldpädevuste loetelu ja selgitus on leitav lisades (Lisa 1).

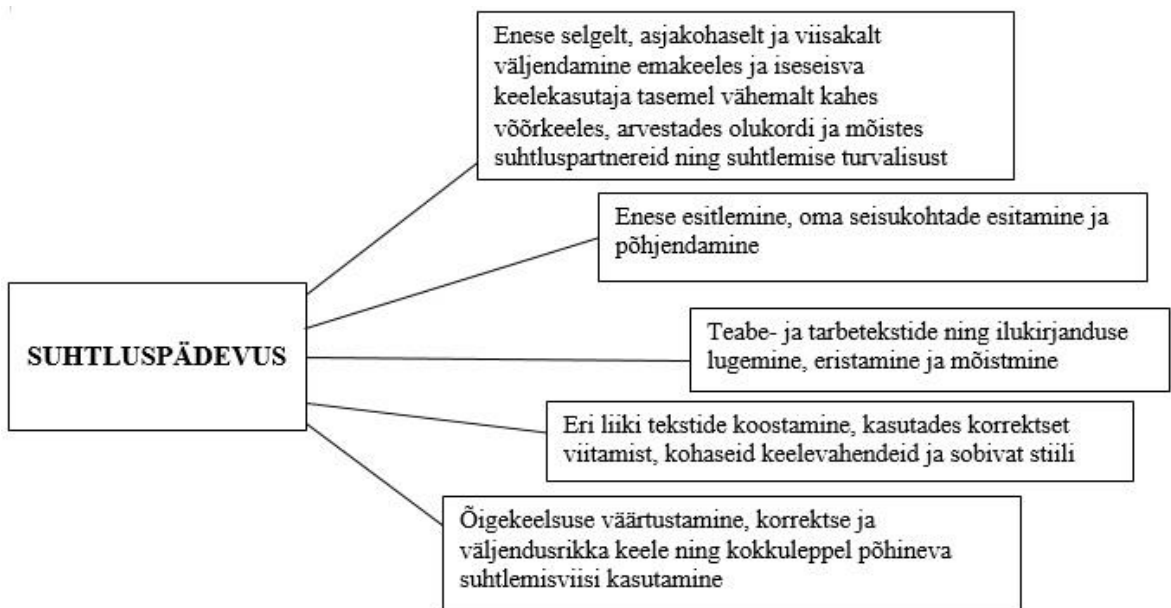
Lisaks on GRÕK-s kirjas, et suhtluspädevus on ''suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi.''. (GRÕK 2014. § 4)

Nagu tuleb välja Hymes'i suhtlemispädevuse jaotuses (Ralby, s.a), tuleb välja ka Soodla, Puksand'i ja Luptova (2015) mõttest, et hästi ja edukalt hakkama saamiseks

on vaja arendada suhtlemisoskusi. Mõlema käsitluse puhul tuuakse välja, et suhtlemisoskused ja suhtluspädevus hõlmavad endas teadmisi erinevatest keelevahenditest, grammatikast ja reeglitest ning nende oskuslikust kasutamisest. Nii nagu on Hymes'i käsitlus seostatav Soodla, Puksand'i ja Luptova käsitlusega, on need käsitlused omakorda seostatavad ka hetkel Eesti Vabariigis kehtiva Gümnaasiumi Riikliku Õppekavaga. Nimelt on neis kõigis kolmes toodud üsna sarnaselt välja suhtluspädevuse komponendid, mida arendades võib inimene saada suurepäraseks suhtlejaks. Siiski on võimalik leida neis ka mõningaid erinevusi. Kui Hymes paneb oma käsitluses rõhku rohkem grammatikale ja keele reeglite tundmisele, siis GRÕK-s olev käsitlus hõlmab endas lisaks grammatika ja reeglite tundmisele ja teadlikule kasutamisele ka eneseväljendusoskust ning korrektse keele väärtustamist.

Põhjus, miks keskendun edaspidi oma töös just GRÕK-le ja seal välja toodud komponentidele on selles, et GRÕK-s on välja toodud hetkel Eesti Vabariigis kehtivad normid ja seadused ning gümnaasiumi õpetajad, keda uurin, järgivad samuti just GRÕK-i.

Selleks aga, et suhtluspädevuse mõiste veelgi selgem ja paremini arusaadavam oleks, toon joonise abil (vt. Joonis 1) välja viis suhtluspädevuse komponenti. Järgnev joonis põhineb GRÕK-s välja toodud suhtluspädevuse definitsioonil.

Joonis 1. *Suhtluspädevuse komponendid.* (GRÕK 2014, § 4)

Robert Bolton (1979) toob välja, et "suhtlemine kujuneb nii alushoiakute kui ka spetsiifiliste meetodite ja tehnikate kaudu" (lk 342). Lisaks sellele räägib ta veel, et erinevate suhtlemistehnikate tundmisest on vaid siis kasu, kui inimene oskab neid õigesti ja usutavalt ka kasutada. Näiteks kui inimene on endale selgeks õppinud erinevad suhtlemistehnikad, kuid ta ei oska neid korralikult kasutada või kui ta ise sealjuures on võlts, siis ei ole oodata head suhtlust. Inimene, kelle empaatiavõime on puudulik ning kes ise ei usu oma sõnu võib leida, et tema äraõpitud suhtlemisoskustest pole palju kasu või on need koguni kahjulikud. Kuigi suhtlemisoskused on väga olulised ja vajalikud, ei piisa ainult nendest, et oma igapäevaelus korralikult hakkama saada ja rahuldustpakkuvaid suhteid luua. (lk 342)

Riiklikus õppekavas on kõik kaheksa üldpädevust ning õppe- ja kasvatusesmärgid omavahel väga tihedalt seotud. See tuleneb nähtavasti sellest, et inimestel on vaja üksteisega suhtlemiseks, probleemide lahendamiseks ning teiste mõistmiseks tunda eelkõige iseennast. See tähendab aga seda, et inimestel on oluline arendada kõiki üldpädevusi, sest nad kõik on omavahel seotud. Esiteks on oluline, et inimesed mõistaksid suhtlemisel omaenda nõrku ja ka tugevaid külgi, et nad teaksid kuidas nad erinevates olukordades käituda võivad ning millised on nende suhtlemisvõimed. See tähendab seda, et suhtluspädevus on seotud enesemääratluspädevusega. Teiseks on suhtluspädevus seotud ka sotsiaalse pädevusega, mis tähendab koostöövalmidust erinevates situatsioonides, inimeste erinevuste aktsepteerimist ja nendega suhtluses arvestamist. Kolmas ja mitte üldse vähem oluline üldpädevus, millega suhtluspädevus seotud on, on õpipädevus. See tähendab seda, et inimene on võimeline vastu võtma uut informatsiooni ning seda ka endale selgeks tegema, et seda uut infot siis tulevikus ise osata ära kasutada. Samuti on suhtluspädevus seotud ka ettevõtlikkuspädevusega, sest erinevate oskuste omandamisel ja kasutamisel erinevates elu- ja tegevusvaldkondades ning ühistegevuste korraldamisel läheb vaja nii suhtluspädevust kui ka ettevõtlikkuspädevust. (Laar 2011, lk 17)

1.2 Suhtluspädevuse arendamine ja õppemeetodid koolis

Selleks, et suudetaks saavutada soovitud õppe- ja kasvatusesmärgid, rakendatakse õppeprotsessis mitmeid erinevaid meetodeid ja metoodilisi võtteid. Üldiselt valitakse need meetodid õpetajate endi poolt vastavalt õpilaste vajadustele, teadmistele ja oskustele. Ühe ja sama õppe- või kasvatusesmärgi saavutamiseks sobivad erinevad meetodid, kuid mitte kõik meetodid ei sobi kõigile. Seepärast ongi oluline, et õpetajad pööraksid tähelepanu õpilastele ning nende vajadustele ning lähtuksid õpetamisel siiski õpilaste eripärast. Üldiselt jagatakse õppemeetodid kolmeks – õpetajakeskseteks, kooperatiivseteks ning iseseisvaks tööks. Õpetajakeskseteks meetoditeks peetakse tavalisi loenguid või seletusi/ kirjeldusi, kus õpilased lihtsalt kuulavad või konspekteerivad ja õpetaja räägib. Kooperatiivsed meetodid on sellised meetodid, kus õpilastel tuleb omavahel suhelda ja koostööd teha. Sellised meetodid on näiteks vestlus, rühmatöö, ettekanded või diskussioon. Iseseisev töö on selline, kus õpilane peab üksi hakkama saama ning ülesande täitma iseseisvalt. Selline meetod hõlmab endas erinevate kodutööde, esseede, referaatide või õpimappide kirjutamist ja tegemist. (Krull 2000, lk 321–360) Kõiki neid eelnimetatud meetodeid saab õpetaja õpilaste suhtluspädevuse arendamisel kasutada.

Samuti on võimalik kasutada koolitundides suhtluspädevuse arendamiseks täiesti autentsete õppematerjalidena ajalehti, - kirju, reklaame, e-kirju, blogisid, erinevaid tele- ja raadiosaateid, eri liiki tekste, intervjuusid ja filme. Samuti on oluline, et koolis õpetataks õpilastele erinevates igapäevaolukordades hakkama saamist. Sellistes olukordades hakkama saamise harjutamiseks võib kasutada näiteks erinevate olukordade stsenaariumide kirjutamist ning hiljem ka nende läbimängimist, näidendite ja lühifilmide tegemist, kõnede kirjutamist või ka lihtsalt rühma- ja grupitööde tegemist. (Laar 2011, lk 28)

Lisaks eelnevale on suurepäraseks õppemeetodiks ja suhtluspädevuse arendamise viisiks veel näiteks keskendumine vaid sellele konkreetsele pädevusele, arendamine läbi mõne kindla õppetegevuse, läbi lõimingu või hoopis ka läbi õppevälise tegevuse. Erinevaid viise ja meetodeid on palju ning iga õpetaja peab leidma just selle õige, mis sobiks nii õpilastele kui ka õpetajale endale. Seega on õpetaja roll suhtluspädevuse arendamisel üsna suur, sest tema on see, kes valib meetodid selle arendamiseks. Nagu esimeses alapeatükis selgeks sai, koosneb suhtluspädevus GRÕK järgi kokku viiest komponendist. Kui võtta aluseks paar lõiku ülalpool väljatoodud informatsioon,

et üldiselt jagatakse õppemeetodid kolmeks - õpetajakesksed, kooperatiivsed ning iseseisvad, siis toongi järgneva tabeli abil (Tabel 1) välja mõned meetodid, millega suhtluspädevuse komponente arendada saaks. Tabeli sisu on tehtud vastavalt GRÕK-s välja toodud suhtluspädevuse komponentidele.

Suhtluspädevuse komponent	Meetodid mille abil seda arendada
<p>''Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust'' (GRÕK 2014, § 4)</p>	<p><u>Kooperatiivsed meetodid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> *Ettekanded *Grupi- ja rühmatööd * Dialoogide ja stsenaariumide koostamine ning läbimäng * Diskussioon <p>(Krull 2000, lk 337–347)</p>
<p>''Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada'' (GRÕK 2014, § 4)</p>	<p><u>Kooperatiivsed meetodid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Grupi- ja rühmatööd * Väitlus <p><u>Iseseisev töö:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Esseede kirjutamine * Kodused ülesanded <p>(Krull 2000, lk 337–354)</p>
<p>''Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust'' (GRÕK 2014, § 4)</p>	<p><u>Iseseisev töö:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Kodused ülesanded * Eri liiki tekstide lugemine <p>(Krull 2000, lk 347–354)</p>
<p>''Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili'' (GRÕK</p>	<p><u>Iseseisev töö:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> * Esseede kirjutamine * Referaatide tegemine

2014, § 4)	<ul style="list-style-type: none"> * Eri liiki tekstide lugemine * Pikaajalised ülesanded (projekti/ uurimuse tegemine) <p>(Krull 2000, lk 347–354)</p>
<p>“Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi” (GRÕK 2014, § 4)</p>	<p><u>Kooperatiivsed meetodid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> *Grupi- ja rühmatööd *Ettekanded <p><u>Iseseisev töö:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> *Esseede kirjutamine *Referaatide kirjutamine * Eri liiki tekstide lugemine <p>(Krull 2000, lk 337–354)</p>

Tabel 1. *Suhtluspädevuse komponentide arendamise meetodid.*

Kui kõigile neile komponentidele tunnis piisavalt ja enam-vähem võrdselt tähelepanu pöörata, siis on üsna tõenäoline, et õpilaste suhtluspädevus areneb üsna hästi ning õpilased tunnevad end selles enesekindlalt. Siit tekib aga kohe küsimus, et mida tähendab piisavalt? Selle välja uurimine on aga iga õpetaja enda ülesanne. Kuna iga õpilane on erinev ja igaüks areneb erineva kiirusega, siis on õpetaja see, kes peab välja selgitama, kas, kuidas ja millal mingile komponendile või ülesandele tähelepanu pöörata. Lisaks nende komponentide arendamisele on väga oluline anda õpilastele ka nii grupis kui ka individuaalselt tagasisidet. See annab õpilastele informatsiooni selle kohta, kuhu nad parasjagu jõudnud on ning milles tuleb end veel arendada. Õpetaja peab tegema nii õpilastega kui ka teiste õpetajatega väga palju koostööd, et õpilaste areng oleks maksimaalne.

1.3 Õpetaja roll suhtluspädevuse arendamisel

Kuna tänapäeval on suur osa meie igapäevaelust ja -suhtlusest üle kandunud erinevatesse nutiseadmetesse ning üldiselt virtuaalmaailma (Palm 2010), on õpetaja

roll klassiruumis veelgi suurem ja olulisem kui mõni aeg tagasi. Õpetaja on see, kelle ülesandeks on arendada õpilaste suhtluspädevus selliselt, et õpilased saaksid ka oma reaalses igapäevaelus ilma suuremate takistusteta hakkama.

''Suhtluspädevus kui gümnaasiumi riikliku õppekava üks üldpädevusi tähendab, et õpetajatel tuleb oma igapäevatoos ainealase töö käigus teadlikult ja eesmärgistatult toetada ka õpilaste suhtluspädevuse arengut. Seetõttu on oluline, kuidas õpetajad vastavat pädevust enda jaoks mõtestavad'' (Soodla, Puksand, Luptova 2015, lk 164).

Nagu igapäevaelus tänaval või kodus, nii toimub ka igas koolis ja klassiruumis pidev üksteisega suhtlemine. Siiski on suhtlemisel mitmeid erinevaid tahke. Suhtlemise elementideks on näiteks õpetaja ja õpilaste vahelised väljendusvahendid, mis võivad olla nii verbaalsed kui ka mitteverbaalsed. Selleks, et omavaheline suhtlus toimiks ilma suuremate tõrgete ja tülideta, peaksid olema suhtlemisreeglid ja eneseväljendusvahendid selged, arusaadavad ning võimaldama ideede vahetamist ning looma tingimused üksteise kuulamiseks ning mõistmiseks. Klassi või grupi arengus on oluline, et õpetaja ja õpilaste vahel toimuv pidev kommunikatsioon oleks piisavalt vaba, avatud ning et see võimaldaks väljendada igapähe oma tundeid ja arvamusi. Õpetaja, kes eksib ja püüab seda eksimust iga hinna eest varjata karmi käitumise taha, ei ole kommunikatiivne ega anna sellega ka head eeskujut õpilastele. Samuti ei ole hea suhtlemisuskusega selline õpilane, kes pidevalt teistest valju häälega üle räägib ega suuda oma järke oodata. Koolikeskkonnas ja klassiruumis on väga suur vastutus ja roll õpetajal, sest tema ülesandeks ongi lisaks kõigele muule ka õpilaste suhtlemisuskust ja suhtluspädevust arendada. Selliste õpilaste taga, kes on suutelised end erinevates aruteludes väljendama ja probleeme lahendama, on tõenäoliselt üks või mitu head õpetajat, kes on suutnud õpilastele olla eeskujuks oma käitumisega ning suutnud kasutada suhtluspädevuse arendamisel just õigeid ja õpilaste vajadustest lähtuvaid meetodeid. (Talts *s.a*, lk 2)

Nii nagu juba eelnevas lõigus põgusalt välja toodi, leian ka mina isiklikult, et õpetaja eeskujut on üks suuremaid arendajaid ja kasvatajaid (Talts *s.a*, lk 2). Õpilasi arendada on väga keeruline või koguni võimatu, kui õpetaja ei ole õpilastele ise eeskujuks ega käitu nii, nagu ta õpilastele räägib, et peaks. Head kasvatusuhet iseloomustab vastastikune usaldus ja ausus. Ehk kui õpetaja suudab tekitada õpilastega usaldusliku

suhte, siis on õpetajal endal kergem õpilasi õpetada ja arendada ning õpilasedki on ise palju vastuvõtlikumad uuele informatsioonile.

Robert Bolton (1979) räägib oma raamatus "Igapäevaoskused" sellest, et edukaks suhtlemiseks ei piisa inimesel vaid selgeksõpitud oskustest. Inimesel on lisaks oskustele vaja veel vähemalt kolme võtmeomadust. Boltoni sõnade järgi on need ehedus, isetu armastus ning empaatia. Isetu armastuse all peab Bolton silmas aktsepteerimist ja lugupidamist nii iseenda kui ka vestluskaaslaste vastu. Ta toob välja Carl Rogersi 1950ndate lõpus püstitatud hüpoteesi, et need kolm omadust on konstruktiivseks suhtlemiseks kõige olulisemad ning nendib ka fakti, et sellest ajast alates on läbi viidud mitmeid uurimusi, mis kinnitavad Rogersi teooriat. Andmed on näidanud näiteks seda, et õpetajad, kellel on need kolm omadust olemas, soodustavad õpilaste kergemat õppeedukust võrreldes nende õppuritega, kelle õpetajatel need omadused puuduvad. Samuti õpilased, kellel on need omadused olemas, tõstavad tunduvalt oma sõprade ja kaasõpilaste keskmist hinnet. Nagu ka eelnevas alapeatükis mainitud, ei ole suhtlemisoscuse või antud töö kontekstis suhtluspädevuse arendamine niisama lihtne. Õpilane võib küll väga täpselt käituda mingite normide järgi ja õppida selgeks mingisugused konkreetsed suhtlemisoscused ja meetodid, kuid kui tal puudub laiem silmaring ning kui ta ei suuda jääda ehedaks ja iseendaks, siis ei ole loota head ja pingevaba suhtlust (lk 341-342).

Kristi Kõiv (Enesekohane... lk 7) on välja toonud õpetajatele neli soovitusi, kuidas koolis käituma peaks:

1. tea, et sinu enda väärtused, hoiakud ja stereotüübid võivad mõjutada seda, mida õppijad enda kohta mõtleavad;
2. ole kindel, et kõik õppijad kogeksid edu klassis, ning õhuta, et õppijad kogeksid edu;
3. loo klassi psühholoogiline kliima, et õpilased tunneksid end nii füüsiliselt kui ka psühholoogiliselt turvaliselt;
4. õhuta õpilasi võtma vastustust, et neil oleksid valikud seoses oma käitumisega.

Usun, et kui õpetajad suudavad neid soovitusi järgida, siis on nii õpetajatel kui ka õpilastel koolis hea ja turvaline olla ning nende omavaheline suhtlemine on pingevaba.

Igapäevaelus võib-olla mõtleme õpetajast kui lihtsalt aine sisu edasiandjast ning õpilaste hindajast. Õpilaste hinne näitab, kuidas on suutnud õpilane õpetaja poolt edastatud informatsiooni omandada. Üldiselt pannakse õpilastele hindeid väga konkreetselt viiepallisüsteemis, kuid selline hindamine on õpilaste suhtes üsna väheinformatiivne. Õpilane saab hindega teada vaid seda, kas ta on tubli või mitte, kuid seda, mis suunas või kuidas täpsemalt end edasi arendada, hinne ei näita. Sellises süsteemis on õpetaja õppimisprotsessi valitseja ja see soodustab pinnapealset õppimist, mis õpilaste motiveerimise asemel selekteerib välja tugevamad ja nõrgemad. Siiski on tänapäeval hakanud õpetaja roll natukene teisenema. On tekkinud koole, kus hindamise fookus on suunatud õpetamiselt hoopiski õppimisele. See tähendab seda, et õpetaja ülesanne on klassis jälgida, toetada ja motiveerida õpilasi ning nende arengut, samuti anda õpilastele võimalikult palju individuaalset tagasisidet nende saavutuste kohta, sest see on ainus viis kuidas panna õpilased tõeliselt õppimisest huvi tundma ja soovima end arendada. (Jürimäe & Kärner & Tiisvelt 2014, lk 9-10)

Õpetaja üheks väga oluliseks rolliks on kindlasti õpilastele tagasiside andmine. Tagasisidet õpilaste tulemuste ja arengu kohta on võimalik anda mitmel erineval moel. Lisaks tavapärasele ja üsna lakoonilisele hinde väljapanekule võib tagasiside olla ka näiteks suusõnaline, kirjalik, mänguline või grupitöö. GRÕK-s on välja toodud terve peatükk, kuidas peaks õpetaja õpilastele nende arengu ja tulemuste kohta tagasisidet andma. Seda nimetatakse kujundavaks hindamiseks.

Kujundav hindamine on GRÕK-s (2014) kirjas kui "õppe kestel toimuv hindamine, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist, antakse tagasisidet õpilase seniste tulemuste ning vajakajäämistele kohta, innustatakse ja suunatakse õpilast edasisele õppimisele ning kavandatakse edasise õppimise eesmärgid ja teed" (§ 16).

Vastavalt Eesti Keele Instituudi haridussõnastikule on kujundav hindamine "õpitulemuste hindamine õppeprotsessi käigus, tulemuste kohta tagasiside andmine" (Haridussõnastik, s.a).

Kujundav hindamine on õpilaste suhtes kõige sõbralikum ja enim edasiviiv tagasiside, kuna selline hindamine keskendub just õpilase enda arengu võrdlemisele tema eelnevate tulemustega. Õpetaja saab anda õpilasele tagasisidet selle kohta, kuidas sai õpilane hakkama sama ülesandega mõni aeg tagasi ja kuidas nüüd ning seejärel välja tuua õpilase tugevused ja nõrkused. Sellist viisi tagasiside annab õpilasele kõige parema ülevaate sellest, kuhu ta on parasjagu oma õpingutes jõudnud ning kuhu peaks ta edasi liikuma. Ainetundides annab õpetaja enamasti suulist või kirjalikku sõnalist tagasisidet, mis puudutab just õpilase teadmisi ja oskusi selle aine valdkonnas. Tagasisidet antakse ka üldpädevuste ning kooliastme õppe- ja kasvatuseesmärkide kohta. Üheks kujundava hindamise vahendiks võib lugeda õpimapi koostamist, sest õpimapp sisaldab endas nii õpetaja jagatud materjale kui ka õpilase enda mõtteid ja märkmeid. Just õpilase enda märkmed ja kokkuvõtted näitavad, kuidas õpilane on ainekst aru saanud ning kuidas ta end selle aine raames analüüsida oskab (GRÕK 2014, § 16)

1.4 Õpilase roll suhtluspädevuse arendamisel

Tiiu Kuurme (*s.a*) toob välja, et "peamised rollid koolis on õpetaja ja õpilane ning need eeldavad teadliku kasvatusliku intentsiooni olemasolu, sest õpilaseks olemine tähendab ju kellekski saamist, kujunemist ja seda veel avaramas kui vaid sotsialiseerumise mõõtkavas. Samas on aga siiski õpilaseks olemise rollis oma koht ka sotsialiseerumisel" (lk 2).

Heiki Krips (2011) on välja toonud mõned märksõnad, mis kuuluvad suhtlemisoscuse arendamise juurde. Esimene märksõna on "teadvustamine". See tähendab Kripsi sõnade järgi seda, et inimene suudab nii enda käitumisviise kui ka teiste käitumisviise "näha" ja mõista. Teadvustamine tähendab, et inimene suudab oma enda vigu tunnistada, neid mõista ning seejärel teha järeldused, mida edaspidi teisiti teha. Teine oluline märksõna suhtlemisoscuse arendamise juures on "valikuvabadus". On väga oluline, et inimesed mõistaksid seda, et kõigil on õigus teha valikuid. Valikuvabaduse mõistmine aitab inimestel olla pingevabamad ja konfliktivabamad. Kolmanda olulise märksõnana toob Krips välja "headuse". Headus tähendab tema sõnade järgi inimese arvestamist suhtlemisel ning tema huvide, vajaduste ja väärtuste austamist (lk 87-88).

''Tähtis on see, et õppijad näeksid, kui vajalik on mingite teadmiste ja oskuste omandamine neile nii praegusel hetkel kui ka tulevases tööelus, huvialadega tegelemisel ja sisukal vabaaja veetmisel. Tähtis on maailmast ja ümbritsevast aru saada ning tahta ja julgeda kaasa rääkida ühiselu probleemides'' (Jürimäe & Kärner & Tiisvelt 2014, lk 86).

Õpilased, kes suudavad iseendasse uskuda ja kellel on motivatsiooni õppida, on võimelised väga palju pingutama, et ka esialgu pea võimatuna näivate ülesannetega hakkama saada (Stipek 2002). Sellised õpilased soovivad langetada ise otsuseid ja on valmis panustama uutesse ja keerulistesse ülesannetesse palju aega ja energiat. Need õpilased, kes pidevalt endas kahtlevad, on pidevalt ärevad ja ebakindlad, sest nad kardavad saada halba hinnet, mis nende ebaedu veelgi enam kinnitab. See on justkui surnud ring, kust on keeruline välja tulla, sest mõte halvast hindest tekitab õpilases veelgi enam ärevust ja pingeid (Jürimäe & Kärner & Tiisvelt 2014, lk 11-12).

Ülaltoodust selgub, et õpilase suurimaks rolliks suhtluspädevuse arendamisel on endale selgeks teha, kes ta ise on ning püüda oma õpingute jooksul aru saada, millal või kus saaks ta teha enda suhtlemisoskuste ja -kogemuste analüüsi ning selles avastatud vigadest õppida. Õpilased käivad koolis ikkagi enda pärast ja mitte õpetajate pärast, seega on õpilase rolliks õpetajate abiga iseennast distsiplineerida ja arendada nii palju kui võimalik. Kooli ja õpetajate eesmärgiks peaks olema õpilased ette valmistada tulevaseks eluks, kus nad peavad oma igapäevastes toimingutes iseseisvalt ja võimalikult konfliktivabalt hakkama saama.

2. UURING JA TULEMUSED

Gümnaasiumi riiklikus õppekavas on kirjas, et "üldpädevuste kujunemist toetavad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli, kodu ja kogukonna koostöös. Pädevuste kujundamist kirjeldatakse kooli õppekavas" (GRÕK 2014). Kuna viisin enda uuringu läbi Suure-Jaani Gümnaasiumis, siis toon välja sealses õppekavas (s.a) kirjas oleva gümnaasiumiastme üld- ja valdkonnapädevuste ja konkreetselt suhtluspädevuse arendamise kirjelduse.

"Üld- ja valdkonnapädevused on aineülesed ning nende kaudu taotletakse õpilastel riiklikes õppekavades kirjeldatud suutlikkuste kujunemist. Vastav suutlikkus on kujunenud, kui seda on tõendatud õpilaste tööde tulemustega. Kool lähtub üld- ja valdkonnapädevuste kujundamisel riiklikes õppekavades esitatud põhimõtetest. Üld- ja valdkonnapädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu. Üldpädevuste kujundamine toimub peamiselt meetodite valiku kaudu, valdkonnapädevused realiseeruvad õpitulemuste saavutamisel. Üldpädevused realiseeruvad kogu koolipere tegevuse kaudu ning õppekeskkonna kujundamise kaudu. Üldpädevusi aitavad kujundada ka erinevad koolis toimuvad tegevused. Üldpädevuste kujunemine toimub ka keskkondades, mida kool suunata või kujundada ei saa" (Suure-Jaani Gümnaasiumi õppekava s.a, lk 6-7).

Suhtluspädevuse kujundamisest on Suure-Jaani Gümnaasiumi õppekavas (s.a) kirjutatud nii:

"Suhtluspädevuste kujundamisel keskendutakse järgmistele aspektidele:

- › Suurt tähelepanu pööratakse õpilaste esinemisoskuse kujundamisele ja omandamisele. Selle harjutamiseks on esinemine klassi ees, esinemine ettekannetega kooli üritustel, konverentsidel ja koolidevahelistel kokkusaamistel.

- › Õpilastel kujundatakse oskust anda kaasõpilastele nii suulist kui kirjalikku tagasisidet.

› Õpilasi kaasatakse õpilasürituste korraldamisele ja läbiviimisele''

(lk 7).

Niisiis võib öelda, et suhtluspädevuse arendamisele pööratakse õppekava järgi Suure-Jaani Gümnaasiumis üsna palju tähelepanu ning selleks, et õpilase suhtluspädevus areneks, on vaja sobilikku keskkonda ja sobilikku õpetajat, kes suudab vastavalt õpilaste vajadusele õiged meetodid leida. Seega uuringi enda töös suhtluspädevuse arendamise mõlemat osapoolt, nii õpetajaid kes seda arendavad ning õpilasi, kellel seda arendatakse.

2.1 Andmekogumismeetod ja valim

Selle töö raames läbi viidud uuring on kvantitatiivne. Uuringu andmekogumismeetodiks on ankeetküsimustikud (*Lisa 2*). Ankeetküsimustikud nii õpetajatele kui ka õpilastele on koostatud minu enda poolt ning valisin uuringu läbi viimiseks sellise meetodi, et saada vastajatelt vastused, mida on võimalik omavahel võrrelda. Õpetajatele mõeldud küsimustikes on kokku 7 küsimust ning õpilaste küsimustikus on kokku 8 küsimust kuid üldpildis on need küsimustikud üsna sarnased. Nende küsimustike koostamiseks kasutasin nii Likert'i skaalat kui ka avatud küsimusi. Küsimustikes jagunevad küsimused nelja uurimisküsimuse järgi –

- Milliseid meetodeid kasutavad gümnaasiumiastme õpetajad Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamiseks?
- Kuidas hindavad Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajad oma panust ainetundides suhtluspädevuse arendamisel?
- Kuidas hindavad õpilased õpetajate panust ainetundides suhtluspädevuse arendamisel Suure-Jaani Gümnaasiumis?
- Kuidas annavad gümnaasiumiastme õpetajad Suure-Jaani Gümnaasiumis õpilastele suhtluspädevuse arendamise suhtes tagasisidet?

Küsitluse viisin läbi kahel erineval viisil. Enamik andmetest koguti vastajatelt paberkanjal, kuid 12. klassi õpilastelt koguti vastused elektrooniliselt, kasutades google formsi. Põhjus, miks 12. klassi õpilased vastasid ainukesena elektrooniliselt, oli

selles, et nende jaoks olid küsitluse läbiviimise hetkeks ainetunnid lõppenud ning oli käimas eksamiteks ettevalmistav periood.

Minu uuringu populatsiooni moodustavad kõik gümnaasiumiastme õpetajad ja õpilased Suure-Jaani Gümnaasiumis.

Minu uuringu valimiks on mugavusvalim ehk kõik gümnaasiumiastme õpetajad ja õpilased Suure-Jaani Gümnaasiumis, kes minu koostatud küsimustiku said. Õpetajaid on seal koolis kokku 19 ja õpilasi 64 kuid nendes oli küsimustike jagamise hetkel kohal õpetajatest 10 ning 10. ja 11. klassi õpilastest 40. 12. klassi õpilased said küsimustikku täita elektrooniliselt ning nende hulgast vastas mulle 7 õpilast. Seega vastas küsimustikule 10 õpetajat ehk 53% ning 51 õpilast ehk 80% kogu populatsioonist.

2.2 Uuringu tulemused

Küsimustiku tulemusi analüüsid tuginesin peamiselt viiele Gümnaasiumi Riiklikus Õppekavas (2014) välja toodud suhtluspädevuse komponendile, milleks on 1) suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust 2) ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada 3) lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust 4) koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili 5) väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ja kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi. Lisaks toetusin veel kolmele Edgar Krulli (2000) õppemeetodi jaotusele, milleks on 1) õpetajakesksed meetodid 2) kooperatiivsed meetodid ja 3) iseseisev töö.

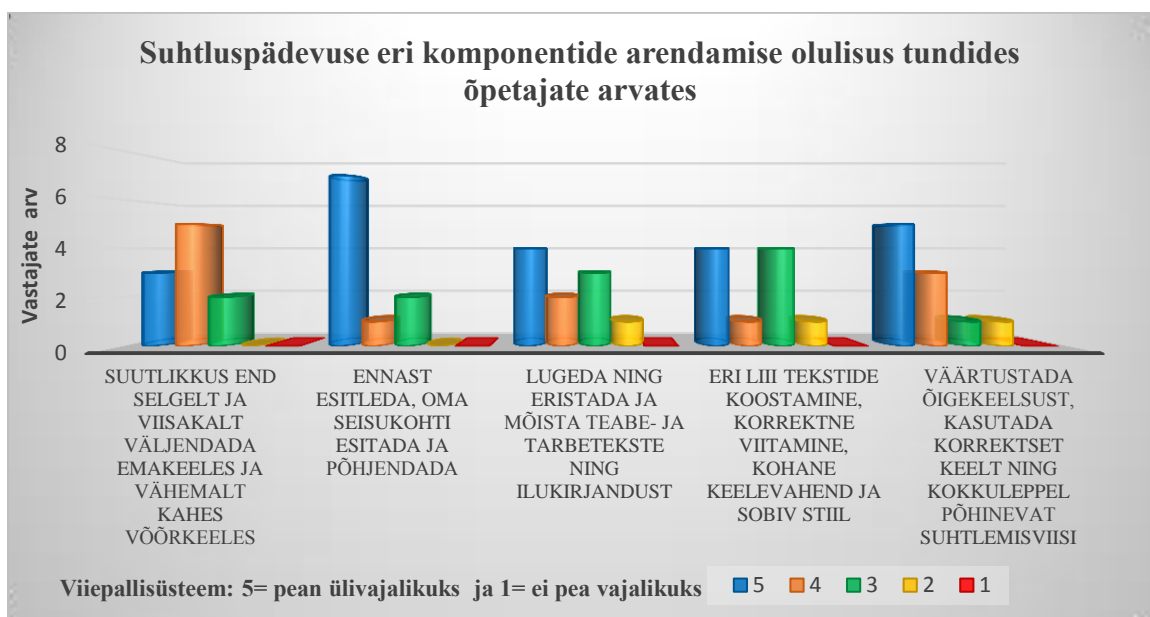
2.2.1 Suhtluspädevuse arendamine õpetajate vaates

Selleks, et õpetajad saaksid üldse suhtluspädevust õpilastes arendada, on vaja, et nad selle olemust ka ise mõistaksid. Järgnevalt on välja toodud õpetajate vastused avatud küsimusele, mida tähendab suhtluspädevus nende jaoks:

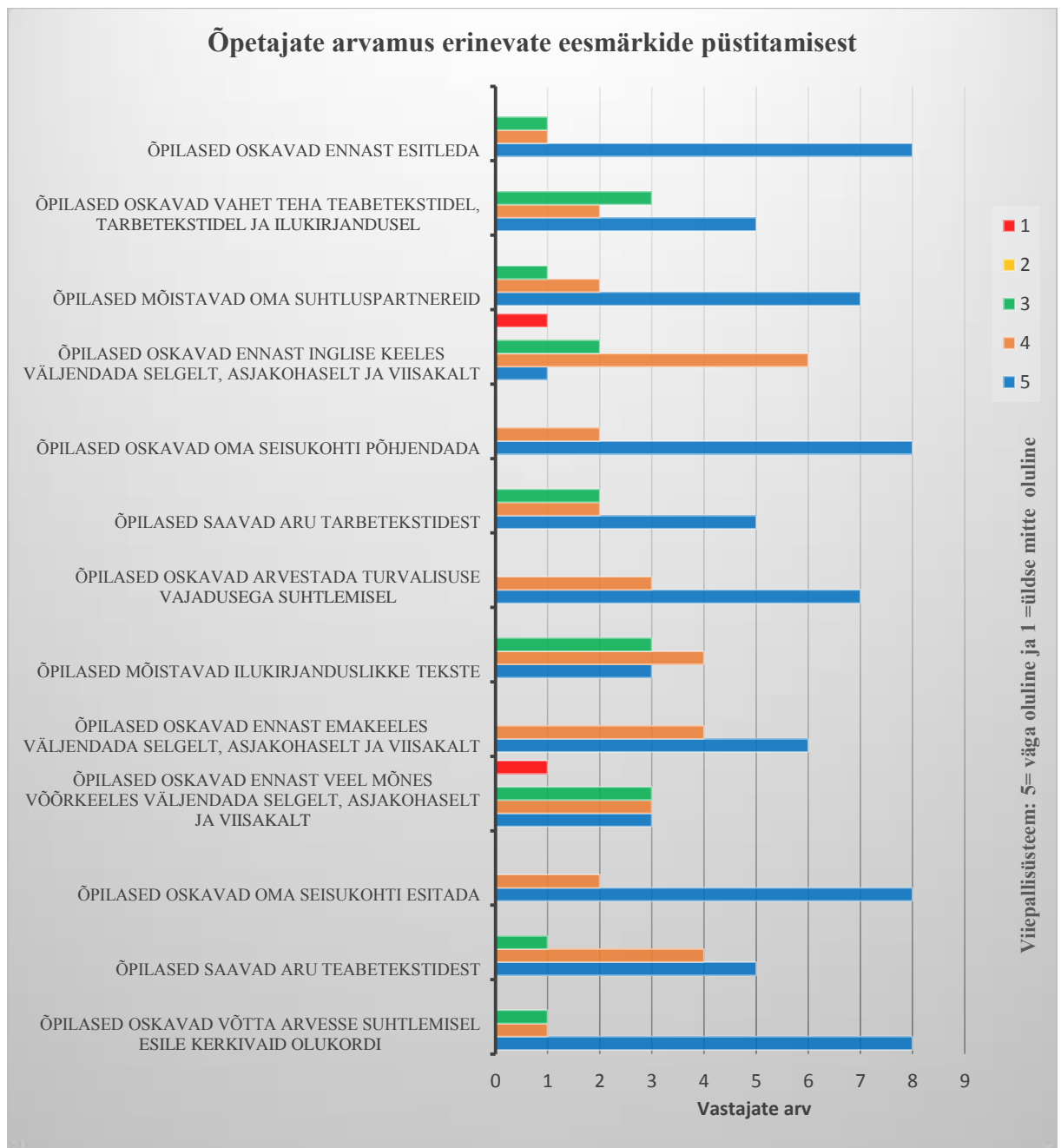
- 1) suhtluspädevus on oskus ennast väljendada teistele arusaadavalt ning oskus mõista teisi.
- 2) suhtluspädevus on oskus suhelda teiste inimestega selgelt ja arusaadavalt, arvestades kaaslase ja enda väärtusi ning olukorda. Osata selgitada ja põhjendada oma seisukohti ning väärtustada kaaslase omi.
- 3) oskus suhelda inimestega olenemata vanusest, soost ja seda teha ilma konfliktideta.
- 4) oskab suhelda, abi küsida, oma probleemidest rääkida. Oskab end väljendada teistele arusaadavalt.
- 5) oskus suhelda erinevates situatsioonides.
- 6) oskus suhelda igasuguste inimeste/ inimgruppidega, erinevates olukordades, igal viisil (vahetu, elektrooniline jms).
- 7) suhtluspädevus võimaldab suuliselt ja kirjalikult end väljendada adekvaatselt ja olukorrale vastavalt.
- 8) eesmärgiks on normaalsed suhted. Suhteid lõhkumata osata lahendada probleeme, oskus teha kompromisse. Teha tulemuslikult koostööd. Oskus luua head õhkkonda.
- 9) teistega suhtlemine ja eneseväljendusoskus arusaadavas keeles.

Ühel korral oli jäetud sellele küsimusele vastamata.

Järgnevalt toon joonise abil (Joonis 2) välja õpetajate vastused küsimusele, kus nende ülesandeks oli hinnata 5 palli süsteemis erinevate suhtluspädevuse komponentide arendamise olulisust oma tundides (Lisa 2, küsimus 2).

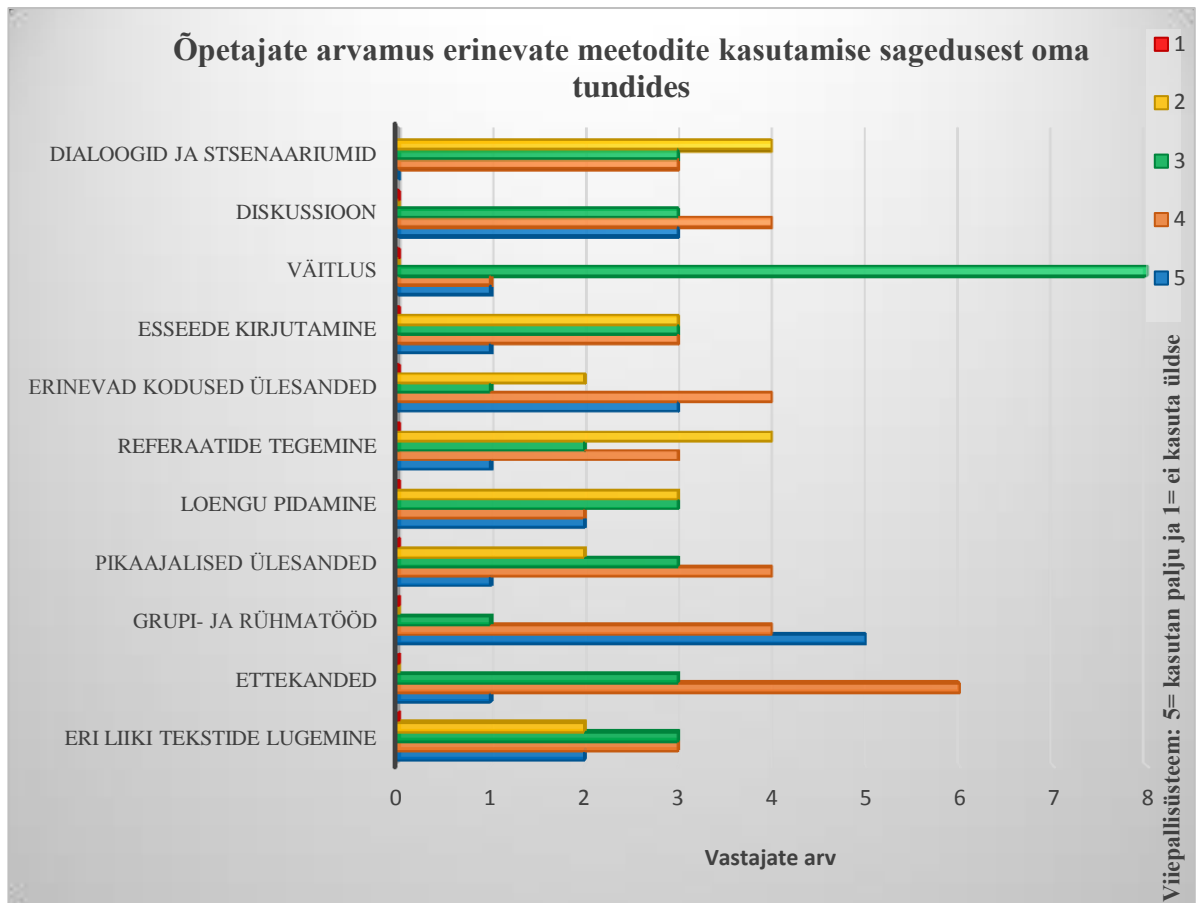

Joonis 2. *Suhtluspädevuse eri komponentide arendamise olulisus tundides õpetajate arvates. Järgmisena toon joonise abil (Joonis 3) välja õpetajate arvamused viiepallisüsteemis küsimusele, kui oluliseks nad peavad oma tundides järgnevate eesmärkide püstitamist.*

Joonis 3. *Õpetajate arvamus erinevate eesmärkide püstitamise kohta.*

Järgnevalt vastasid õpetajad viiepallisüsteemis küsimusele, kui sageli kasutavad nad järgnevaid meetodeid, et õpilastes suhtluspädevust arendada. Saadud tulemused on välja toodud järgneval joonisel (Joonis 4).

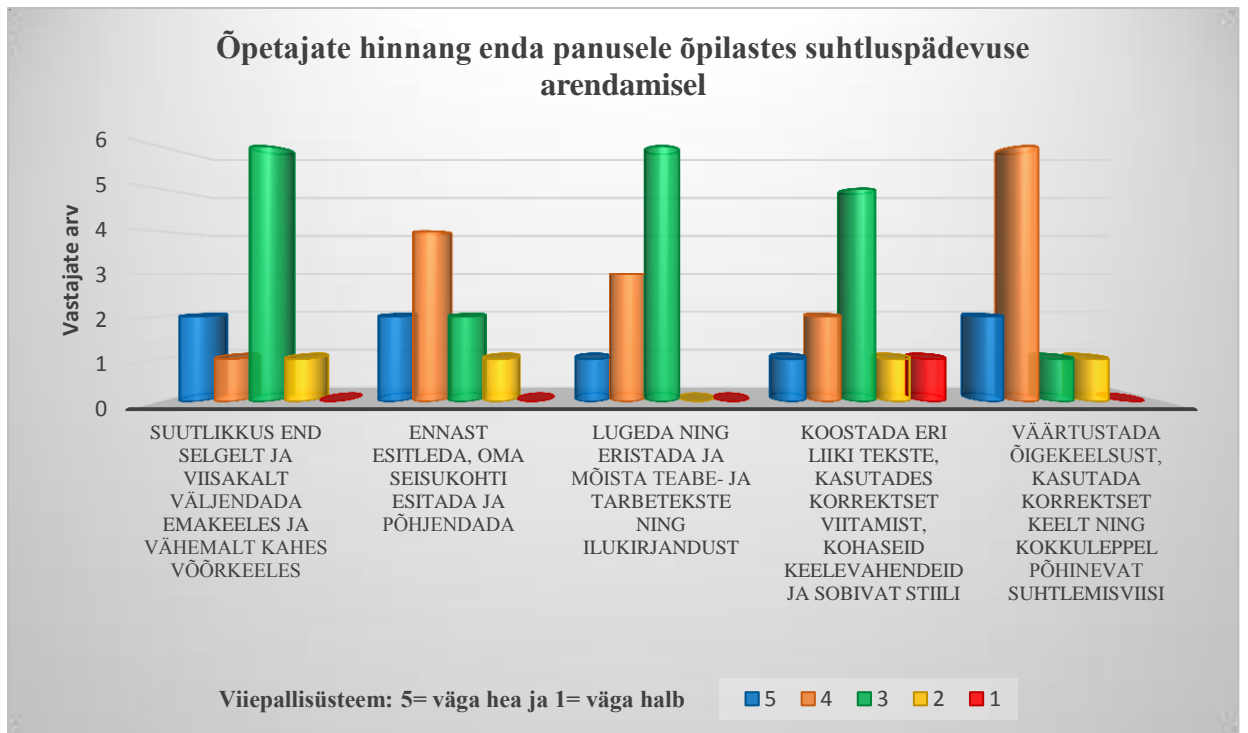
Joonis 4. Õpetajate arvamus erinevate meetodite kasutamise sagedusest oma tundides.

Järgnevalt toon välja õpetajate vastused küsimusele, kuidas nad annavad õpilastele suhtluspädevuse arenemise kohta tagasisidet:

- 1) Peamiselt suuliselt
- 2) Annan tagasisidet läbi vastastikuse vestluse. Kirjalikult annan tagasisidet hinde väljapanemisel.
- 3) Parimaid kiites ja hindega
- 4) Enamasti suuliselt pärast ettekannet või projektitöö kaitsmist.
- 5) Suuline tagasiside kohe. Kirjalik tagasiside.
- 6) Nii suuliselt kui kirjalikult. Kujundava hindega.
- 7) Pole andnud

Lisaks nendele vastustele oli kolm õpetajat jätnud sellele küsimusele täielikult vastamata.

Tulemused, kuidas hindavad õpetajad enda panust õpilastes suhtluspädevuse komponentide arendamisel, on välja toodud joonis 5 abil.

Joonis 5. Õpetajate hinnang enda panusele õpilastes suhtluspädevuse arendamisel.

Järgnevalt toon välja õpetajate vastused küsimusele, kui oluliseks nad peavad õpetajate isiklikku eeskujut suhtluspädevuse erinevate komponentide arendamisel (Joonis 6).

Joonis 6. Õpetajate hinnang õpetajate isikliku eeskujut suhtluspädevuse arendamisel.

2.2.2 Suhtluspädevuse arendamine õpilaste vaates

Selleks, et mul oleks õpetajate arvamust millegagi võrrelda, viisin läbi õpetajate küsimustikuga sarnase küsitluse ka Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste seas. Järgnevalt toongi välja õpilastelt saadud tulemused, et saaksin neid siis hiljem õpetajate vastustega võrrelda.

Esimesele küsimusele ehk mis klassist õpilane on, vastati nii (Joonis 7):

Joonis 7. Jagatud küsimustike ja sellele vastanud õpilaste arv.

Järgnevalt toon tabeli abil (Tabel 2) välja õpilaste vastused küsimusele, mida tähendab suhtluspädevus nende jaoks:

Vastus	Õpilaste arv, kes sarnaselt vastasid
<i>Oskus suhelda/ suhtlemisoskus</i>	20
<i>Enese selgelt/ korrektselt esitlemine ja väljendamine</i>	9
<i>Erinevates olukordades/ erinevate inimestega hakkama saamine ja suhtlemine</i>	6
<i>Palju suhtlemine</i>	9

Tabel 2. Õpilaste vastused küsimusele mida tähendab suhtluspädevus nende jaoks.

Lisaks nendele vastustele oli vastuste seas ka vastuseid, mida ei saa liigitada eelnevate kategooriate alla. Näiteks:

''Ei oska öelda mis see tähendab''.

''Informatsioon liigub ringi ja inimesed avaldavad oma arvamust''.

''Kas ma olen suhtlemises ladus, kuidas sellega hakkama saan''.

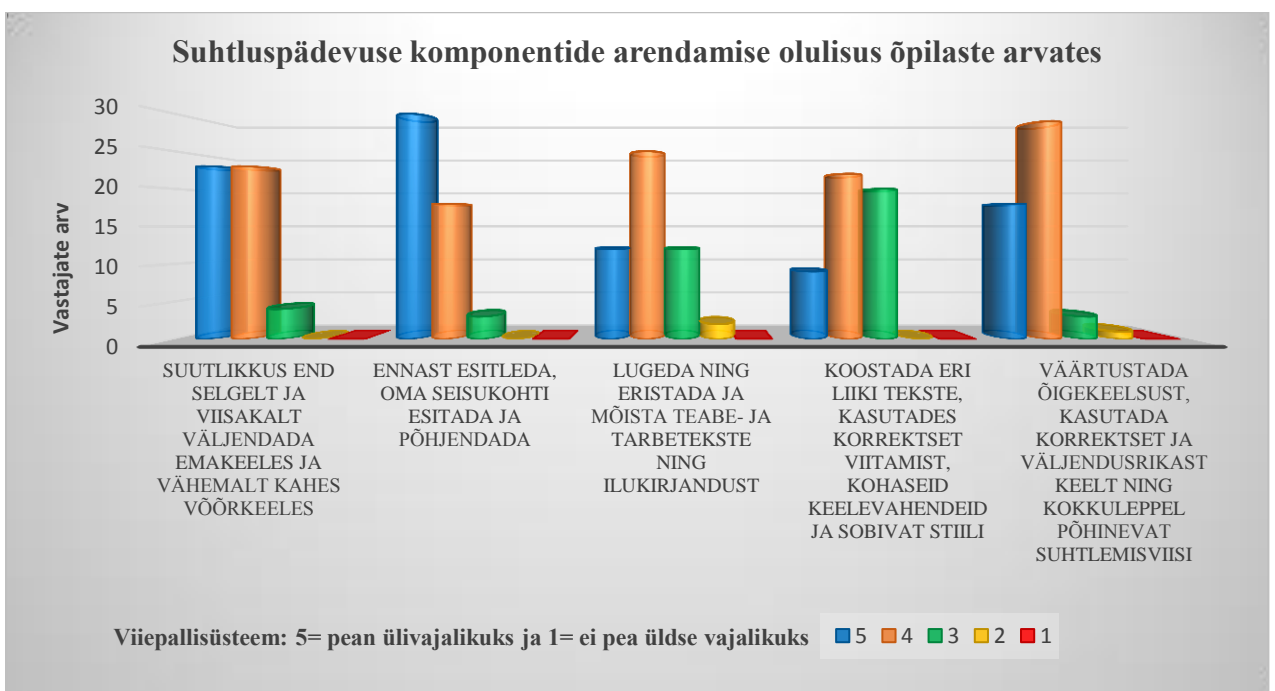
''Kuidas inimene sõnu ritta seab ja kas oskab muuta kõneviisi vastavalt vestluskaaslasele''.

''Oskan hakkama saada emakeeles ja võõrkeeles''.

''Inimene oskab rääkida viisakalt ja vestluspartneriga vastavas kõnestiilis''.

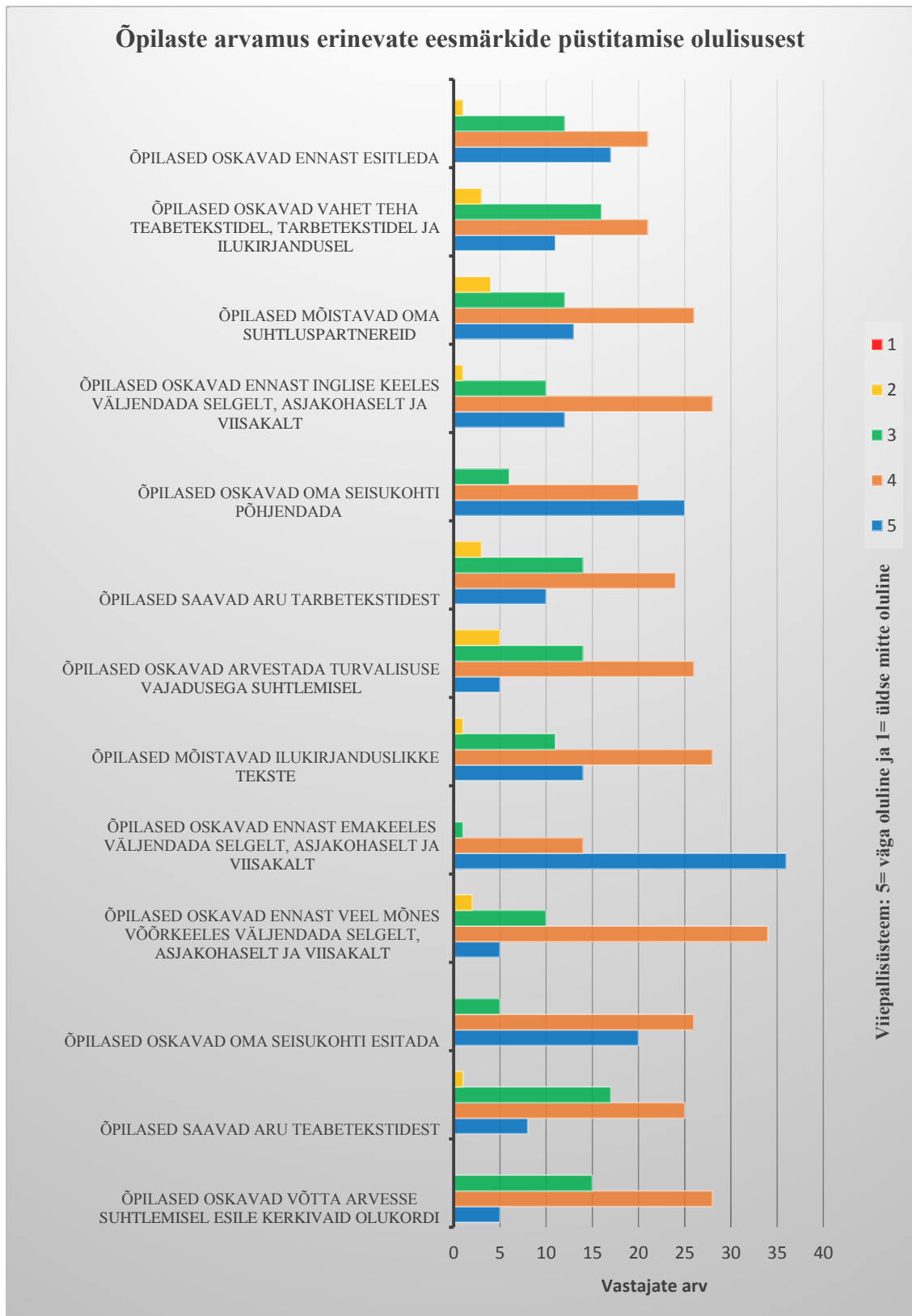
Ühel korral oli jäetud küsimusele vastamata.

Järgmisena toon joonise abil (Joonis 8) välja õpilaste vastused, kus nende ülesandeks oli hinnata 5 palli süsteemis tundides erinevate suhtluspädevuse komponentide arendamise olulisust.

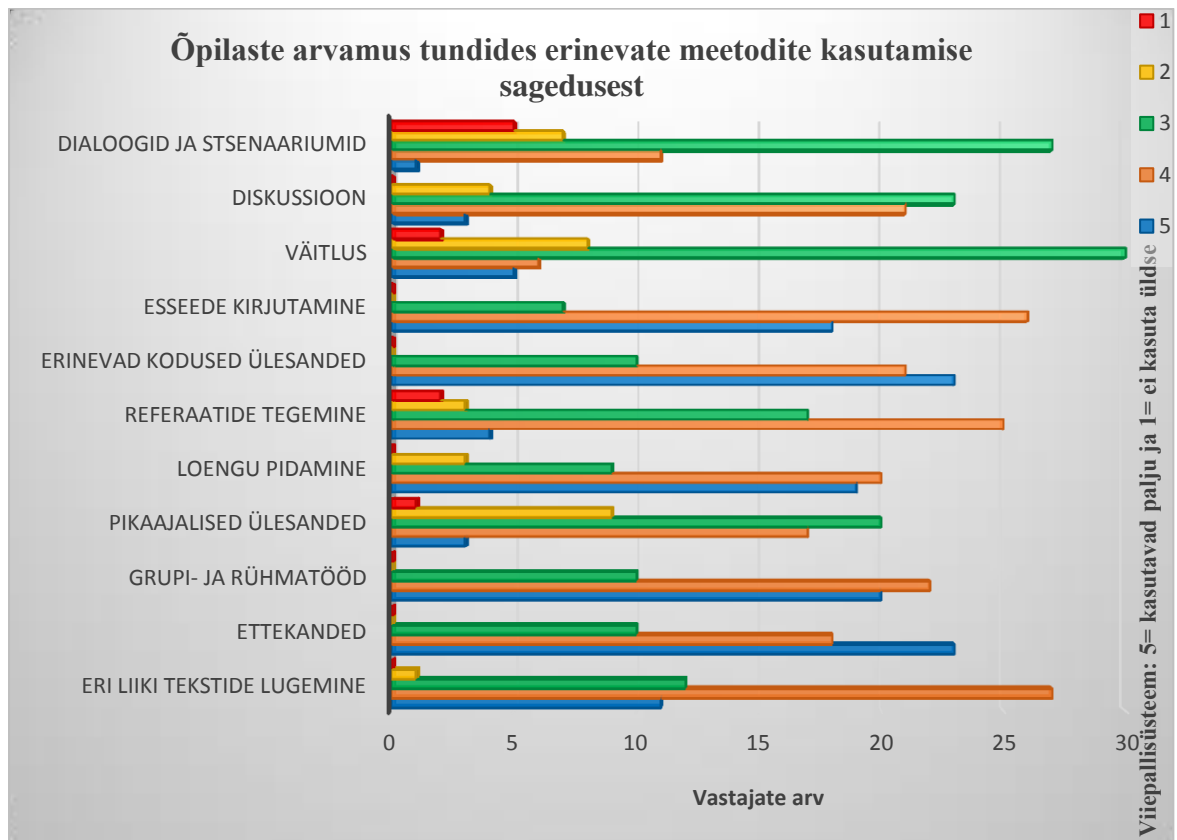
Joonis 8. Suhtluspädevuse komponentide arendamise olulisus õpilaste arvates.

Järgmisena toon välja (Joonis 9) õpilaste vastused vieepallisüsteemis küsimusele, kui oluliseks peavad nende arvates õpetajad järgmiste eesmärkide püstitamist.

Joonis 9. Õpilaste arvamus erinevate eesmärkide püstitamise olulisusest.

Järgmisena toon joonise abil (Joonis 10) välja õpilaste vastused küsimusele, kui sageli kasutavad nende arvates õpetajad järgnevaid meetodeid, et seatud eesmärged täita ja õpilastes suhtluspädevust arendada

Joonis 10. Õpilaste arvamus tundides erinevate meetodite kasutamise sagedusest.

Õpilaste vastused küsimusele, kuidas annavad õpetajad neile tagasisidet suhtluspädevuse arenemise kohta toon välja järgnevas tabelis (Tabel 3).

Vastus	Õpilaste arv, kes sarnaselt vastasid
Hinnetega	14
Suuliselt (kiidusõnadega/ suunavate kommentaaridega)	19
Ei annagi tagasisidet	4
Ei oska öelda/ Ei tea	3

Tabel 3. Õpilaste vastused küsimusele kuidas annavad õpetajad neile suhtluspädevuse arenemise kohta tagasisidet.

Lisaks tabelis toodud vastustele oli veel paar vastust mis ei olnud võimalik liigitada ülaltoodud alagruppide alla. Need vastused olid:

''Kas kirjutavad tööde alla, räägivad individuaalselt või kogu klassi ees, enamjaolt nimesid mitte nimetades''.

''Ega nad räägivad, et see on tähtis, aga otseselt muud midagi''.

''Kutsutakse klassi ette ning ette lugema oma kirjaliku töö vms, mis on hästi tehtud''.

'' Mõned annavad, mõned mitte''.

'' Ei mäleta, et oleks sellisel teemal rääkinud''.

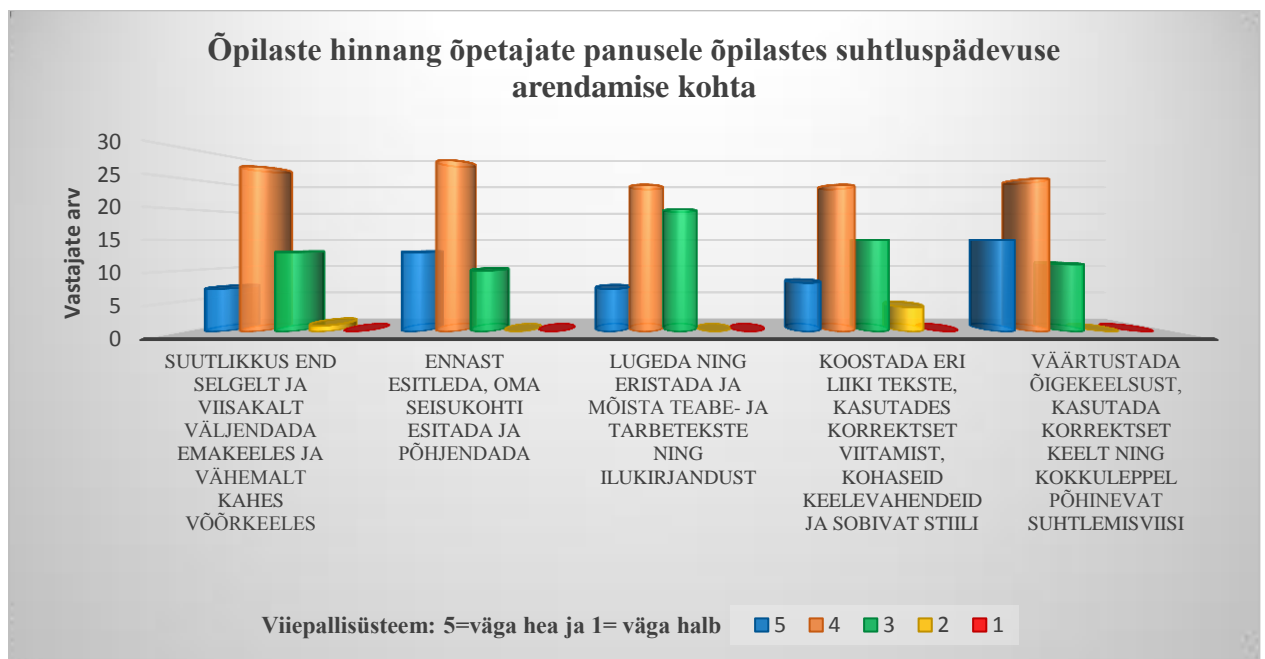
'' Väga vähe, et kuidas peaks muutuma jne''.

''Oleneb õpetajast, mõni ei annagi üldse aga 2-3 õpetajat annavad väga head tagasisidet''.

''Õpetatakse hästi''.

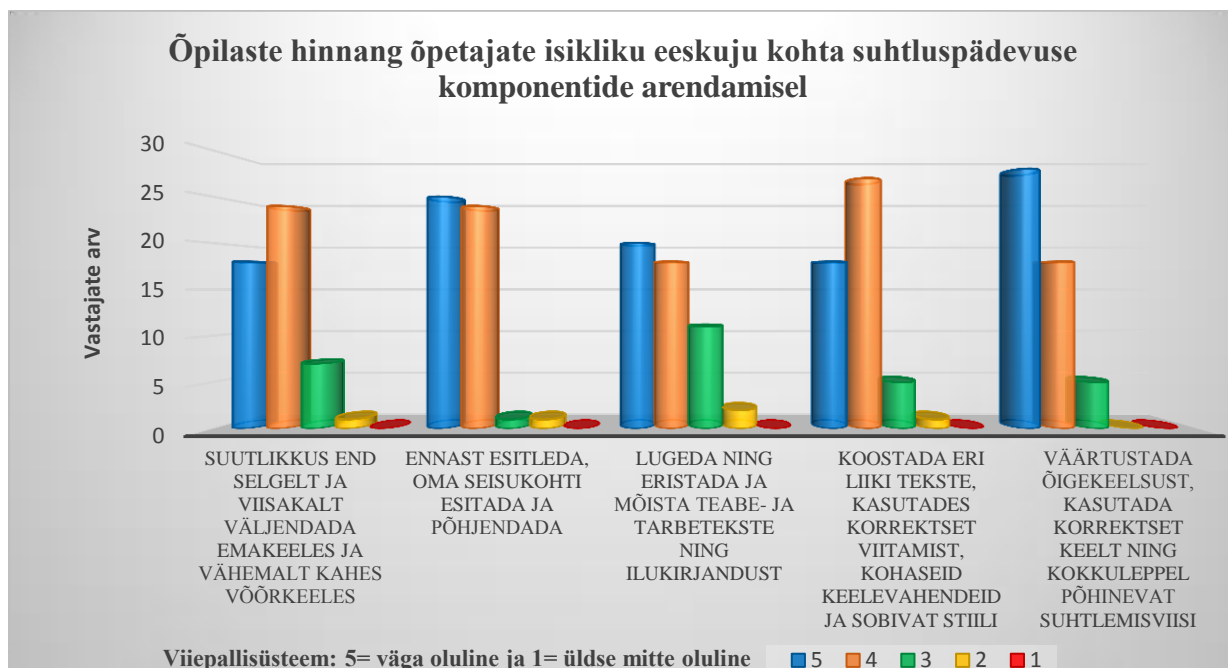
Samuti oli jäetud sellele küsimusele vastamata kolmel korral.

Järgmisena toon joonise abil (Joonis 11) välja tulemused, kuidas hindavad õpilased õpetajate panust õpilastes suhtluspädevuse arendamisel.

Joonis 11. *Õpilaste hinnang õpetajate panusele õpilastes suhtluspädevuse arendamise kohta.*

Viimasena toon tabeli abil (Tabel 12) välja õpilaste vastused küsimusele, kui oluliseks peavad nad õpetajate isikliku eeskju erinevate suhtluspädevuse komponentide arendamisel.

Joonis 12. *Õpilaste hinnang õpetajate isikliku eeskju kohta suhtluspädevuse komponentide arendamisel.*

2.3 Järeldused

Küsimusele "mida tähendab Sinu jaoks suhtluspädevus?" vastasid õpetajad ja õpilased üsna sarnaselt. Kõige populaarsem vastus oli, et suhtluspädevus on oskus suhelda erinevate inimestega erinevates olukordades ning seda teha end selgelt ja arusaadavalt väljendades. Sarnaseid vastuseid oli õpetajate vastustes lausa 60% ning õpilaste vastustes 67%.

Küsitlustest selgus, et nii õpetajad kui ka õpilased pidasid kõige olulisemaks komponendiks, mida tundides arendama peaks, enese esitlemist ning oma seisukohtade esitlemist ja põhjendamist. Samuti selgus, et kui õpetajad arvavad, et nad peavad kõige olulisemateks tunni eesmärkideks seda, et õpilased oskavad end esitleda, oma seisukohti esitleda ja põhjendada ning õpilased oskavad võtta arvesse suhtlemisel esile kerkivaid olukordi, siis õpilaste arvamus õpetajate eesmärkidest oli teine. Õpilased arvasid, et õpetajad peavad kõige olulisemateks tunni eesmärkideks

seada, et õpilased oskaksid end nii emakeeles kui ka mõnes teises keeles selgelt ja arusaadavalt väljendada.

Kui võrrelda õpetajate ja õpilaste vastuseid küsimusele, milliseid meetodeid kasutatakse kõige sagedamini, et seatud eesmärged täita ja õpilastes suhtluspädevust arendada, arvasid õpetajad, et peamiselt kasutavad nad oma tundides grupi- ja rühmatööde tegemist ning ettekannete tegemist. Õpilaste vastustest selgus aga, et nende arvates kasutatakse kõige enam õpetajate vastustega sarnaselt ettekandeid, kuid lisaks ettekannetele veel erinevate koduste ülesannete tegemist, eri liiki tekstide lugemist ning referaatide ja esseede kirjutamist.

Avatud küsimuse, kuidas toimub õpilastele tagasiside andmine, juures vastasid nii õpetajad kui ka õpilased üsna ühtmoodi. Mõlema vastajate grupi puhul olid kõige populaarsemad vastused, et tagasisidet antakse õpilastele hinnetega või suuliselt neile suunavaid kommentaare jagades ning kiites. Samuti olid sarnased ka nii õpilaste kui ka õpetajate hinnangud õpetajate panusele õpilastes suhtluspädevuse komponentide arendamisel. Nii õpilased kui õpetajad arvasid, et õpetajad panustavad kõige enam õigekeelsuse, korrektse keele ja kokkuleppel põhineva suhtlemisviisi väärtustamisele ning samuti ka enese esitlemise, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamisele.

Lisaks eelnevatele sarnasustele õpetajate ja õpilaste vastustes, olid sarnased ka õpetajate ja õpilaste arvamused õpetaja isikliku eeskuju kohta. Mõlemad vastajate grupid pidasid kõige olulisemaks õpetaja isikliku eeskuju just õigekeelsuse, korrektse keele ja kokkuleppel põhineva suhtlemisviisi väärtustamisel ning samuti ka enese esitlemisel, oma seisukohtade esitamisel ja põhjendamisel.

Vastavalt saadud tulemustele toon välja ka seosed õpetajate vastustes järgnevatele küsimustele – suhtluspädevuse eri komponentide arendamise olulisus tundides, arvamus eesmärkide püstitamise kohta ning hinnang enda panusele õpilastes suhtluspädevuse arendamisel. Nimelt arvavad õpetajad, et kõige olulisemaks komponendiks õpilastes suhtluspädevuse arendamisel on enese esitlemine, oma seisukohtade esitamine ja põhjendamine. Samuti arvavad nad, et ka eesmärkide puhul on kõige olulisem pöörata tähelepanu õpilastes just enese esitlemisele, oma seisukohtade esitamisele ja põhjendamisele. Siiski, kui küsida õpetajate hinnangut

oma enda panusele tundides õpilaste suhtluspädevuse arendamisel, siis toovad õpetajad hoopiski välja selle, et kõige enam panustavad nad õigekeelsuse, korrektse keele ja kokkuleppel põhineva suhtlemisviisi väärtustamisse.

Saadud tulemuste põhjal võib järeldada, et kuigi Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajate arvamused ühtivad suuremas osas õpilaste kogemuse ja arvamusega, on selles koolis õpetajate ja õpilaste vahel eriarvamusi. Seega võiksid õpetajad teadvustada õpilaste arvamused ja arusaamad, selleks, et see, mida õpetajad teha tahavad ja teevad haakuks paremini sellega, mida õpilased arvavad et nad teevad. See tähendab seda, et õpetajate ja õpilaste arvamused suhtluspädevuse arendamisest on kooskõlas Gümnaasiumi Riikliku Õppekavaga.

Selleks, et edaspidi õpilaste ja õpetajate võimalikke eriarvamusi vähendada, saaksid õpetajad senisest rohkem tähelepanu pöörata õpilaste suhtluspädevuse arendamisel tagasiside andmisele. Kui õpetajad annavad õpilastele korrektset ja selget tagasisidet, mõistavad ka õpilased õpetajaid paremini.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamise viisid gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste enda arvates. See tähendab seda, et minu põhiliseks huviks oli uurida ühe konkreetse üldhariduskooli gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste arvamust ühe konkreetse üldpädevuse arendamise kohta.

Teema uurimine võimaldab näidata, kuidas tajuvad suhtluspädevuse arendamist ainetundides Suure-Jaani Gümnaasiumis õpetavad õpetajad ning võrrelda nende arvamusi sama kooli õpilaste arvamustega.

Lõputöö käigus viisin läbi uuringu, milles kogusin andmeid ankeetküsitluse kaudu. Populatsiooniks olid Suure-Jaani Gümnaasiumi gümnaasiumiastme õpetajad ja õpilased ning valimiks oli mugavusvalim. Kokku täitis ankeedi 10 õpetajat ja 51 õpilast.

Saadud tulemustest selgus, et suuremas osas õpilaste ja õpetajate arvamused suhtluspädevuse arendamise kohta kattuvad. Ainus koht, kus läksid õpetajate ja õpilaste arvamused lahku, puudutas eesmärkide püstitamist. Õpetajad peavad kõige olulisemateks tunni eesmärkideks seda, et õpilased oskavad end esitleda, oma seisukohti esitleda ja põhjendada ning õpilased oskavad võtta arvesse suhtlemisel esile kerkivaid olukordi aga õpilased arvasid, et õpetajad peavad kõige olulisemaks hoopis õpilaste oskust end nii emakeeles kui ka mõnes teises keeles selgelt ja arusaadavalt väljendada.

Selleks, et jõuda oma töö eesmärgini, töötasin läbi teemakohase kirjanduse ning suhtluspädevuse arendamist sätestavad riiklikud dokumendid, töötasin välja küsimustiku, viisin küsitluse läbi gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste hulgas Suure-Jaani Gümnaasiumis. Saadud tulemusi analüüsisin ja võrdlesin omavahel. Kasutatud metoodika õigustas ennast, kuna andis tervikliku ülevaate Suure-Jaani Gümnaasiumis suhtluspädevuse arendamisest õpetajate vaates võrrelduna õpilaste arvamustega.

Tulevikus võiks ühe võimalusena uurimistööd jätkata, suurendades uuritavate koolide arvu paari võrra, et kontrollida kas suhtluspädevuse arendamise kohta saadud õpetajate ja õpilaste arvamused on Eesti gümnaasiumides üldistatavad või kehtivad vaid Suure-Jaani Gümnaasiumis. Sellise kontrolli teostamise vajadus seisneb selles, et oleks selge, mis olukorras on teised Eesti gümnaasiumid ning kas suhtluspädevuse arendamisele peaks nendes gümnaasiumides senisest rohkem rõhku panema.

KASUTATUD KIRJANDUS

Bolton, R. 1979. Igapäevaoskused. New York.

Lowrie, T & Higgs, J. 2010. *Chapter 2. Theories of Communication. Introduction.* In: Ewing, R & Lowrie, T & Higgs, J. (Eds.) *Teaching & Communicating: Rethinking Professional Experiences*, pp 12-13. Melbourne: Oxford University Press.

Haridussõnastik. s.a. Eesti Keele Instituut. Tallinn.

<http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=p%C3%A4devus&F=M&C06=et>
(21.05.2017).

Hymes, D. H. 1972. "On communicative competence". In Pride, J.B.; Holmes, J. *Sociolinguistics: selected readings*.

<http://www.homes.uni-bielefeld.de/sgramley/Hymes-1.pdf> (16.05.2017).

Jürimäe, M. & Kärner, A. & Tiisvelt, L. 2014. Kujundav hindamine kui õppimist toetav hindamine. Õpetajakoolituse õppematerjal. *1.1 Õpetaja*. Tartu.

Kuurme, T. s.a. Õpilaste tõlgendusi oma rollist kasvatuses muutunud rõhuasetuse taustal.

http://www.ut.ee/sites/default/files/ut_files/025cdb35aeafe09759f291a88480c8a1.pdf
(16.05.2017).

Kriips, H. 2011. Konfliktidest ja suhtlemisoskustest õpetamisel ning juhtimisel. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Krull, E. 2000. Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kõiv, K. s.a. *Enesekohane ja sotsiaalne pädevus inimeseõpetuses.*

http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2016/09/Enesekohane_ja_sotsiaalne_p%C3%A4devus_inimese%C3%B5petuses.pdf (16.05.2017).

Laar, T. 2011. Suhtluspädevuse arendamisvõimalusi gümnaasiumi eesti keele ainekava alusel. Praktilise eesti keele kursuse I õppematerjalid. Magistritöö. Tartu.

<http://dSPACE.ut.ee/handle/10062/51645> (16.05.2017).

Palm, M. 2010. Kuidas saame tajuda virtuaalreaalsust? (I osa).

<https://digitark.ee/kuidas-saame-tajuda-virtuaalreaalsust-i-osa/> (18.05.2017).

Ralby, A. s.a. Linguisticator. *Communicative competence*.

<https://linguisticator.com/communicative-competence/> (16.05.2017).

Soodla, P. & Puksand, H. & Luptova, O. 2015. *7.Suhtluspädevus*. Rmt: Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine. (Toim. Kikas, E. & Toomela, A.) Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.

https://www.hm.ee/sites/default/files/oppimine_ja_opetamine_3_kooliastmes.pdf
(16.05.2017).

Stipek, D. J. 2002. *Motivation to learn: integrating theory and practice*. Allyn and Bacon

Suure-Jaani Gümnaasium. s.a. Õppekava, üldosa.

http://www.sjg.edu.ee/dokumendid/sjg/SJG_%C3%95ppekava.pdf (16.05.2017).

Talts, L. s.a Kooliklass kui sotsiaalne grupp.

http://www.google.ee/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CDgQFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.tlu.ee%2F~talts%2FLoengKOOLIPEDAGOOGIKA%2FKooliklass%2520kui%2520sotsiaalne%2520grupp.doc&ei=uqeHUcTQI8TDtQay8IHQBg&usg=AFQjCNH9xfVgCRhXJ71zAMgyoN0h0NPNA&sig2=LVVm62u_z6MjmROhWw5MWw&bvm=bv.45960087,d.Yms&cad=rja (16.05.2017).

Vink, K. 2017. Suhtluspädevuse arendamine üldhariduskoolis Tallinna Mustamäe Gümnaasiumi näitel. Viljandi.

Õunapuu, L. 2016. Üliõpilaste kirjalikud tööd. Viljandi.

http://www.kultuur.ut.ee/sites/default/files/vka/vka_kirjalike_toode_metoodiline_juhend_2016.pdf (16.05.2017).

LISAD

Lisa 1. Gümnaasiumi riiklikus õppekavas välja toodud üldpädevused.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused on:

- 1) kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide ja eetika seisukohast; tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada kunsti ja loomingut ning kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid ja arvestada nendega otsuste langetamisel; olla salliv ja koostööaldis ning panustada ühiste eesmärkide saavutamisse;
- 2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid; austada erinevate keskkondade, sh suhtluskeskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, inimõigusi, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel; suutlikkus mõista globaalprobleeme, võtta kaasvastutus nende lahendamise eest; väärtustada ja järgida jätkusuutliku arengu põhimõtteid; tunnetada end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena Eesti, Euroopa ja kogu maailma kontekstis;
- 3) enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata adekvaatselt oma nõrku ja tugevaid külgi, arvestada oma võimeid ja võimalusi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid probleeme; käituda inimsuhetes sõltumatult; hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste kohta, kavandada oma karjääri;

- 4) õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; leida sobivad teabeallikad ja juhendajad ning kasutada õppimisel nende abi; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada erinevaid õpistrateegiaid ja õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasiõppimise võimalusi;
- 5) suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;
- 6) matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale ja loodusteadustele omast keelt, sümboleid, meetodeid ja mudeleid, lahendades erinevaid ülesandeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust ning mõju igapäevaelule, loodusele ja ühiskonnale; mõista teaduse ja tehnoloogiaga seotud piiranguid ja riske; teha tõenduspõhiseid otsuseid erinevates eluvaldkondades; kasutada uusi tehnoloogiaid loovalt ja uuendusmeelselt.
- 7) ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärged, koostada lühi- ja pikaajalisi plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske; mõelda kriitiliselt ja loovalt, arendada ja hinnata oma ja teiste ideid.

- 8) digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus (GRÕK 2014. § 4).

Lisa 2. Küsimustik õpetajatele.

Lugupeetud vastaja

Mina, Kristiin Vink, õpin hetkel Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias huvijuht- loovtegevuse õpetaja erialal ning kirjutan praegu oma lõputööd. Minu töö eesmärgiks on välja selgitada Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamise viisid gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste näitel. Minu töö üheks väga oluliseks osaks on küsitlus, mille viin läbi kõigi Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajate ja õpilaste seas. Töeste tulemuste saamiseks palun, et vastaksite ausalt ning isiklikke seisukohti silmas pidades. Küsimustik on anonüümne.

Aitäh!

1. Palun kirjutage oma sõnadega mida tähendab Teie jaoks suhtluspädevus.

.....
.....
.....
.....

2. Järgnevalt on välja toodud 5 erinevat suhtluspädevuse komponenti. Kui oluliseks peate oma tundides õpilastes nende suhtluspädevuse komponentide arendamist?

(Tõmmake sobivale variandile ring ümber. 5 tähendab „pean ülivajalikuks“ ja 1 tähendab „ei pea vajalikuks“)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

3. Kui oluliseks peate järgmiste eesmärkide püstitamist 5 palli

süsteemis? (5= väga oluline ja 1= üldse mitte oluline)

“Minu eesmärk õpilaste suhtluspädevuse arendamisel on...”*(Tõmmake sobiva variandi ümber ring)*

Õpilased oskavad ennast esitleda

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Õpilased oskavad vahet teha teabetekstidel, tarbetekstidel ja ilukirjandusel

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Õpilased mõistavad oma suhtluspartnereid

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Õpilased oskavad ennast inglise keeles väljendada selgelt, asjakohaselt ja viisakalt

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad oma seisukohti põhjendada

5 4 3 2 1

Õpilased saavad aru tarbetekstidest

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad arvestada turvalisuse vajadusega suhtlemisel

5 4 3 2 1

Õpilased mõistavad ilukirjanduslikke tekste

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad ennast emakeeles väljendada selgelt, asjakohaselt ja viisakalt

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad ennast veel mõnes võõrkeeles väljendada selgelt, asjakohaselt ja viisakalt

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad oma seisukohti esitada

5 4 3 2 1

Õpilased saavad aru teabetekstidest

5 4 3 2 1

Õpilased oskavad võtta arvesse suhtlemisel esile kerkivaid olukordi

5 4 3 2 1

4. Kui sageli kasutate Teie järgnevaid meetodeid, et seatud eesmärged täita ja õpilastes suhtluspädevust arendada? (5= kasutan palju ja 1= ei kasuta üldse. Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Dialogide ja stsenaariumide koostamine ning läbimäng

5 4 3 2 1

Diskussioon

5 4 3 2 1

Väitlus

5 4 3 2 1

Esseede kirjutamine

5 4 3 2 1

Erinevad kodused ülesanded

5 4 3 2 1

Referaatide tegemine

5 4 3 2 1

Loengu pidamine

5 4 3 2 1

Pikaajalised ülesanded (projekti/ uurimuse tegemine)

5 4 3 2 1

Grupi- ja rühmatööd

5 4 3 2 1

Ettekanded

5 4 3 2 1

Eri liiki tekstide lugemine

5 4 3 2 1

5. Millisel viisil annate Te õpilastele tagasisidet suhtluspädevuse arenemise suhtes?

.....
.....
.....

6. Palun hinnake enda panust õpilaste suhtluspädevuse komponentide arendamisel 5 palli süsteemis kus 5= väga hea ja 1= väga halb. (Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

7. Palun hinnake kui oluliseks peate õpetaja isiklikku eeskuju ja suhtlemisioskusi suhtluspädevuse arendamisel 5 palli süsteemis kus 5= väga oluline ja 1= üldse mitte oluline. (Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lisa 3. Küsimustik õpilastele.

Lugupeetud vastaja

Mina, Kristiin Vink, õpin hetkel Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias huvijuht- loovtegevuse õpetaja erialal ning kirjutan praegu oma lõputööd. Minu töö eesmärgiks on välja selgitada Suure-Jaani Gümnaasiumi õpilaste suhtluspädevuse arendamise viisid gümnaasiumiastme õpetajate ja õpilaste näitel. Minu töö üheks väga oluliseks osaks on küsitlus, mille viin läbi kõigi Suure-Jaani Gümnaasiumi õpetajate ja õpilaste seas. Tõeste tulemuste saamiseks palun, et vastaksite ausalt ning isiklikke seisukohti silmas pidades. Küsimustik on anonüümne.

Aitäh!

1. Märkige sobivasse kasti X.

Olen 10. klassi õpilane

Olen 11. klassi õpilane

Olen 12. klassi õpilane

2. Palun kirjutage oma sõnadega mida tähendab suhtluspädevus Teie jaoks.

.....
.....
.....

3. Järgnevalt on välja toodud 5 erinevat suhtluspädevuse komponenti. Kui oluliseks peate nende suhtluspädevuse komponentide arendamist? (Tõmba sobivale variandile ring ümber. 5 tähendab „pean ülivajalikuks“ ja 1 tähendab „ei pea üldse vajalikuks“)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

4. Kui oluliseks peavad õpetajad Teie arvates järgmiste eesmärkide püstitamist 5 palli süsteemis? (5= väga oluline ja 1= üldse mitte oluline) "Õpetaja eesmärgiks on, et õpilased õpiksid..." (Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Enese esitlemist

5 4 3 2 1

Vahet tegema teabetekstidel, tarbetekstidel ja ilukirjandusel

5 4 3 2 1

Mõistma oma suhtluspartnereid

5 4 3 2 1

Väljendama ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt inglise keeles

5 4 3 2 1

Oskama oma seisukohti põhjendada

5 4 3 2 1

Saama aru tarbetekstidest

5 4 3 2 1

Oskama arvestama turvalisuse vajadusega suhtlemisel

5 4 3 2 1

Mõistma ilukirjanduslikke tekste

5 4 3 2 1

Väljendama ennast emakeeles selgelt, asjakohaselt ja viisakalt

5 4 3 2 1

Oskama ennast veel mõnes võõrkeeles väljendada selgelt, asjakohaselt ja viisakalt

5 4 3 2 1

Oskama oma seisukohti esitada

5 4 3 2 1

Saama aru teabetekstidest

5 4 3 2 1

Oskama võtta arvesse suhtlemisel esile kerkivaid olukordi

5 4 3 2 1

5. Kui sageli kasutavad Teie arvates õpetajad järgnevaid meetodeid, et seatud eesmärgid täita ja õpilastes suhtluspädevust arendada? (5= kasutavad palju ja 1= ei kasuta üldse. Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Dialogide ja stsenaariumide koostamine ning läbimäng

5 4 3 2 1

Diskussioon

5 4 3 2 1

Väitlus

5 4 3 2 1

Esseede kirjutamine

5 4 3 2 1

Loengu pidamine (õpetaja räägib, õpilased kuulavad)

5 4 3 2 1

Erinevad kodused ülesanded

5 4 3 2 1

Referaatide tegemine

5 4 3 2 1

Pikaajalised ülesanded (projekti/ uurimuse tegemine)

5 4 3 2 1

Grupi- ja rühmatööd

5 4 3 2 1

Ettekanded

5 4 3 2 1

Eri liiki tekstide lugemine

5 4 3 2 1

6. Kuidas annavad õpetajad Teile tagasisidet suhtluspädevuse arenemise osas?

.....
.....
.....

7. Palun hinnake õpetajate panust õpilaste suhtluspädevuse komponentide arendamisel 5 palli süsteemis kus 5= väga hea ja 1= väga halb. (Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

8. Palun hinnake kui oluliseks peate õpetaja isiklikku eeskuju ja suhtlemisoskusi suhtluspädevuse arendamisel 5 palli süsteemis kus 5= väga hea ja 1= väga halb. (Tõmmake sobiva variandi ümber ring)

Suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada emakeeles ja iseseisva keelekasutaja tasemel vähemalt kahes võõrkeeles, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Koostada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili

5	4	3	2	1
---	---	---	---	---

Väärtustada õigekeelsust, kasutada korrektset ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi

SUMMARY

Development of communication competence in comprehensive educational school according to Suure-Jaani Gymnasium.

The aim of this work was to find out the opinion of gymnasium teachers and students about development of communication competence in Suure-Jaani Gymnasium (*abbreviation SJG*). In my work I concentrated on the next four questions:

- 1) What are the objectives regarding the development of competence in communication and how it is being promoted in Suure-Jaani Gymnasium?
- 2) What kind of methods do teachers of SJG use for developing communication competence?
- 3) How do students estimate the effort that teachers put into the development of communication competence in their lessons?
- 4) How do teachers give feedback to students about developing communication competence?

In the process of my work I conducted an inquiry wherein I collected the data by a questioner. The population of my work were the teachers and students of SJG. Out of 19 teachers the questioner was answered by 10 teachers (giving the answering rate of 53%). Out of 64 students the questioner was answered by 51 students (providing an answering rate of 80%).

To achieve the aim of my paper I worked through:

- relevant material

- used documents which are related to development of communication competence
- worked out a questionnaire
- carried out the questioner among gymnasium level teachers and students in SJG
- analysed and compared their answers

The outcome showed that the opinions among SJG teachers and students mostly coincided. The only topic where the opinions of teachers and students differ is about setting up objectives.

In the future there is a possibility to continue with more thorough treatise with enlarged selection of respondent schools on the same subject. That way it can be verified if the outcome coincides in other Estonian gymnasiums or is the inquiry result unique to Suure-Jaani Gymnasium. The reason for doing this kind of treatise is to know if there is a need for putting more effort than before into the development of communication competence in other Estonian gymnasiums.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristiin Vink, (sünnikuupäev: 06.04.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose "Suhtluspädevuse arendamine üldhariduskoolis gümnaasiumiastmes Suure-Jaani Gümnaasiumi näitel" mille juhendaja on Allan Kährik,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu, kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandi, 23.05.2017